

KUZEY MAKEDONYA • KOSOVA

1. BALKAN TÜRK TOPLUMU

BULUŞMASI

SONUÇ RAPORU

BALKANS

Balkan Çalışmaları Merkezi
Center for Balkan Studies

KUZEY MAKEDONYA • KOSOVA

**1. BALKAN
TÜRK TOPLUMU**

BULUŞMASI

SONUÇ RAPORU

İçindekiler

Giriş	01
Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri	02
1. Haysiyetle Yaşamak	02
2. Refahla Güçlenmek	03
3. Gelecek Nesli Güvenle Yetiştirmek	04
4. Eğitim	06
5. Ekonomik Güç	06
6. Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Sosyal Güvence Mekanizmalarının Güçlendirilmesi	08
7. Siyasi ve Toplumsal Entegrasyonun Güçlendirilmesi	08
8. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı	10
9. Balkan Türk Toplumunun Türkiye'deki Temsil ve Lobi Kapasitesinin Güçlendirilmesi	11
10. Beyin Göçünün Tersine Çevrilmesi ve Nitelikli İnsan Kaynağının Geri Kazanılması	12
11. Dini Faaliyetlerin Gözden Geçirilmesi	12
12. Kurumsal Sekreteryaya ve Koordinasyon Mekanizmasının Oluşturulması	12
Sonuç: Geçmişin Mirası Geleceğin İnşası	14

Giriş

20 Aralık 2025 tarihinde Kuzey Makedonya'nın başkenti Üsküp'te, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Balkans-Balkan Çalışmaları Merkezi iş birliğiyle Balkan coğrafyasında yaşayan Türk toplumunun eğitim, kültür, siyaset ve sosyal sorumluluk alanlarındaki mevcut durumunu ve iş birliği imkanlarını değerlendirmek ve geleceğe yönelik ortak bir perspektif geliştirmek amacıyla bir günlük bir istişare toplantısı gerçekleştirilmiştir. "Kuzey Makedonya/Kosova 1. Balkan Türk Toplumu Buluşması" adı altında düzenlenen toplantıya Türkiye Büyük Millet Meclisi 29. başkanı Prof. Dr. Mustafa Şentop da katılmıştır. Toplantının konsept geliştirme süreci, İHH Mütevelli Heyeti Üyesi ve Balkan çalışmalarından sorumlu ismi Osman Atalay tarafından; organizasyon ve lojistik süreçleri ise İHH Dış İlişkiler Balkan Masası Koordinatörü Mariglen Shehi tarafından yürütülmüştür.

Kosova ve Kuzey Makedonya'daki Türklerin kanaat önderlerini, siyasetçilerini, akademisyenlerini ve sivil toplum temsilcilerini aynı platformda buluşturarak yerel sorunların doğrudan ve teknik bir çerçevede dile getirilmesine imkan sağlayan toplantı, toplam 45 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Tarihi ve kültürel bağların öneminin vurgulandığı toplantıda, bundan sonraki sürecin daha somut, ölçülebilir ve stratejik hedefler doğrultusunda yürütülmesi gerektiği fikri öne çıkmıştır. Geçmişe yönelik bilinç inşasının ve ortak hafıza vurgusunun özellikle son 50 yılda önemli bir farkındalık oluşturduğu, ancak mevcut aşamada ihtiyaç duyulan temel unsurun, bu

bilinç ve dayanışma zeminini, orta ve uzun vadeli hedeflerle desteklenen, çıktı odaklı ve sürdürülebilir bir stratejiye dönüştürmek olduğu kaydedilmiştir. Toplantıda konuşulan konular arasında şu başlıklar öne çıkmıştır: Kosova ve Kuzey Makedonya'da eğitimde eşitlik ve fırsatlar, kültürel mirasın korunması, siyasette temsil ve katılım, sosyal dışlanmanın önlenmesi, medya ve iletişimde temsiliyet.

Kosova ve Kuzey Makedonya'daki Türk toplumunun karşı karşıya olduğu sorunların teşhisi konusunda genel bir mutabakat olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, çözüm yollarına ilişkin çizilen temel çerçevede öne çıkan yaklaşımların da büyük ölçüde özdeşleştiği ancak uygulamaya dönük irade ve sistematik eylem planlarının sorunların çözümü konusunda yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Toplantı, tam da bu boşluğu görünür kılması bakımından önem arz etmektedir.

Bu buluşmadan en önemli beklenti, benzer çalışmalara süreklilik kazandıracak bir ilk adım olmasıdır. Böylece bu platformun, Balkan Türk toplumunun yerel sorunlarına yönelik ortak akıl üretme, Türkiye ile ilişkilerde beklentileri somutlaştırma ve bölgesel dayanışmayı kurumsallaştırma açısından stratejik bir işlev üstlenebileceği değerlendirilmiştir.

Bu rapor, buluşma katılımcıları tarafından dile getirilen tespit ve önerilerden hareketle Balkan Türk toplumunun mevcut durumunu analiz etmeyi ve geleceğe dönük somut politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

1. Haysiyetle Yaşamak

Eşit yurttaşlık, hukuki güvenlik ve toplumsal görünürlük haysiyetle yaşamamanın temel şartlarındandır. Bu bağlamda bireyin görünür olması, hakkını ve hukukunu arayabilmesi ve hukuk tarafından etkin bir şekilde korunabilmesi büyük önem arz etmektedir. Buradan hareketle, Balkanlar bağlamında, özellikle Kosova ve Kuzey Makedonya'yı kapsayacak bir "Balkanlar Hukuki Okuryazarlık ve Hak Destek Ağı" kurulmasına ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Burada kastedilen hukuki okuryazarlık, kapsamlı bir hukuk eğitimi değildir. Bu eğitimle bireyin temel haklarını öğrenmesi, hak ihlallerini tanıyabilmesi ve gerekli

başvuru mekanizmalarına erişebilmesi için bilgilendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda oluşturulacak bir hukuki okuryazarlık ve hak destek ağı ile ayrımcılıkla mücadele, eğitim hakkı, mülkiyet hakkı, çalışma hayatı ve nefret söylemi gibi kritik alanlarda, herkesin anlayabileceği pratik rehberler hazırlanabilir.

Ayrıca genç hukukçular için staj ve mentorluk programlarının başlatılması, bu alandaki kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Zira haysiyet, ancak hak bilincinin gelişmesi, hukuki kapasitenin güçlenmesi ve bireylerin kamusal alanda görünürlük kazanmasıyla güçlenip ve kökleşebilir.

2. Refahla Güçlenmek

Toplumsal refahın temeli yardım değil üretim; tüketim değil beceri üzerine atılmalıdır. Bir toplumu ayakta tutan esas unsur, süreklilik arz eden ve kendi kendini besleyebilen bir ekonomik kapasitenin varlığıdır. Bu bağlamda toplantıda katılımcılar tarafından şu üç somut öneri sunulmuştur:

a. Burs + Mentorluk + Staj Entegrasyonu

Bugün birçok genç burs imkanı bulabilmektedir. Ancak bu gençlere akademik ve mesleki yolculuklarında rehberlik edecek bir yol arkadaşlığı çoğu zaman sağlanmamaktadır. Bu ise önemli bir eksikliklerdir. Bu nedenle burs programları yalnızca ekonomik destek sağlayan mekanizmalar olmaktan çıkartılmalı; mentorluk ve staj imkanlarıyla entegre edilerek gençler hem eğitim hayatında hem de mesleki gelişim süreçlerinde desteklenmelidir. Böylece burs, geçici bir destekten ziyade, sürdürülebilir bir kapasite geliştirme aracına dönüşecektir.

b. Meslek Akademilerinin Kurulması

Bir toplum, gençlerine yalnızca diploma değil aynı zamanda mesleki beceri de kazandırmalıdır. Diploma önemli olmakla birlikte, ekonomik hayatta belirleyici olan unsur çoğu zaman somut becerilerdir. Meslek akademileri aracılığıyla Balkanlar'daki Türk gençlerine uygulamaya dayalı eğitimler verilmesi, onların üretim süreçlerine daha güçlü ve etkin bir şekilde katılmalarını sağlayacaktır. Zira her toplumda becerinin ve nitelikli emeğin ekonomik bir karşılığı mutlaka vardır.

c. Kadın Emeği ve Kooperatif Modellerinin Güçlendirilmesi

Kadın emeğini sürdürülebilir gelire dönüştüren modellerin başında kooperatif yapıları gelmektedir. Pek çok yerde üretim kapasitesi ve beceri olmasına rağmen markalaşma, finansmana erişim, pazarlama ve lojistik imkanların yetersizliği bu potansiyelin ekonomik değere dönüşmesini engellemektedir. Özetle ürün vardır ancak marka yoktur; üretim vardır ancak satış kanalları sınırlıdır; beceri vardır ancak finansmana erişim yetersizdir. Bu noktada kooperatifleşme, mikro finans mekanizmaları, e-ticaret platformları, ortak markalaşma ve lojistik ağlarının oluşturulması, kadın emeğinin ekonomik değere dönüşmesinde kritik rol oynayacaktır. Nitekim farklı bölgelerde kurulan kadın kooperatifleri, yerel ve geleneksel ürünleri markalaştırarak ulusal ve uluslararası pazarlara ulaştırabilmektedir. Bu tür modeller, yalnızca ekonomik refahı artırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve üretim kültürünü de güçlendirmektedir.

3. Gelecek Nesli Güvenle Yetiştirmek

Toplumların geleceğe güvenle ilerleyebilmesi, gelecek nesillerin dil, eğitim, aile, kimlik ve manevi dayanıklılık bakımından güçlü bir şekilde yetiştirilmesine bağlıdır. Bu çerçevede Türk toplumun gelecek nesillerinin sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi için yapılması gerekenler aşağıda sıralanmıştır:

a. Dil ve Eğitim Meselesi

Dil, bir toplumun yalnızca iletişim aracı değil aynı zamanda kimliğinin, hafızasının ve varlığının temel taşıdır. Türkçenin eğitimde ve sosyal hayatta güçlü bir şekilde varlığını devam ettirmesi, Balkanlar'daki Türk toplumunun kültürel sürekliliği ve toplumsal dayanıklılığı açısından hayati öneme sahiptir.

Örneğin Kuzey Makedonya'da, Türkçe eğitimde önemli yapısal sorunlar yaşanmaktadır. Türk toplumunun kimliğinin korunmasında en temel unsur olan Türkçe eğitimin yeterince desteklenmemesi, Türk toplumunun hem kültürel hem de sosyal açıdan zayıflaması riskini ortaya çıkarmaktadır.

Mevcut durumda yaklaşık 15 bin Türk öğrencinin yalnızca yarısının Türkçe eğitim alabilmesi, bu

alandaki kırılganlığı açıkça ortaya koymaktadır. Bazı bölgelerde yeterli altyapı ve imkan bulunmadığı için Türk öğrenciler, Makedonca eğitim almak zorunda kalmaktadır. Ayrıca ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde Türkçe ders kitaplarının yetersizliği, mevcut materyallerin müfredata uygun şekilde hazırlanmamış olması ve Türkçe eğitim verebilecek nitelikli öğretmen kadrosunun sınırlı olması, bu sorunun yapısal boyutunu daha da derinleştirmektedir.

Türkçenin korunması ve güçlendirilmesi yalnızca kültürel bir mesele değildir; bu aynı zamanda toplumsal özgüvenin, kimlik bilincinin ve gelecek nesillerin aidiyet duygusunun korunması anlamına gelmektedir.

b. Kültürel Mirasın Korunması ve Envanter Çalışmaları

Toplumun varlığını sürdürebilmesi için kültürel hafızanın korunması ve gelecek nesillere aktarılması son derece önemlidir. Bu bağlamda temel hedef, tarihsel hafızayı canlı tutmak ve genç nesillerde güçlü bir aidiyet bilinci oluşturmaktır. Bunun için de Balkanlar'daki Türk kültürel varlığını sistematik biçimde kayıt altına alacak kapsamlı bir "Balkan Türk

Kültür Envanteri" çalışmasının başlatılması elzemdir. Daha önce benzer bir çalışma, 1970'li yıllarda Hakkı Ayverdi tarafından yapılmıştır. Bu çalışmanın günümüz koşullarında güncellenip kurumsallaştırılması son derece önemlidir.

Kültür ve sanat alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı sorunlar yalnızca proje bazlı değildir; çözülmesi gereken pek çok yapısal sorun vardır. Bu kuruluşların sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kurumsal platformların oluşturulması, ulusal ve uluslararası kültürel ağların geliştirilmesi ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle şu hususlara önem verilmelidir:

- Türkçe faaliyet gösteren sanatçıların, tiyatro gruplarının, halk oyunları eğitmenlerinin ve kültür araştırmacılarının çalışma koşulları iyileştirilmelidir.
- Prova, eğitim ve üretim süreçleri için gerekli fiziki altyapı güçlendirilmelidir.
- Geleneksel kostüm ve enstrümanların temini, korunması ve sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

► Eğitimlik, organizasyon ve idari faaliyetler için mali destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

► Uluslararası kültürel projelere erişim kolaylaştırılmalı ve bölgesel kültürel iş birliği ağları kurulmalıdır.

c. Medya Alanında Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi

Medya, bir toplumun görünürlüğü, özgüvenini ve varlığını güçlendiren temel araçlardan biridir. Bu doğrultuda, gençlerin kültürel ve entelektüel üretim kapasitesini geliştirmek amacıyla bir "Balkan Medya Okulu" kurulması önerilmektedir. Bu yapı bünyesinde podcast üretimi, kısa belgesel çalışmaları, fotoğrafçılık, edebiyat atölyeleri ve dijital medya eğitimleri gibi faaliyetler yürütülebilir.

Bu tür kurumsal girişimler, yalnızca kültürel üretimi teşvik etmekle kalmayacak; aynı zamanda toplumun kendi hikayesini anlatma kapasitesini de güçlendirerek kimliğin korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına önemli katkı sağlayacaktır.

4. Eğitim

Üniversite kabul süreçleri kapsamında, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından Balkanlar'daki Türk toplumuna yönelik pozitif ayrımcı düzenlemelerin hayata geçirilmesi son derece önemlidir. Eğitim imkanlarına eşit koşullarda erişimde yapısal dezavantajlarla karşı karşıya kalan Türk öğrenciler için Türkiye, çoğu zaman nitelikli yükseköğrenime ulaşma noktasında en önemli fırsat olmaktadır. Bu nedenle mevcut "sınırlı kontenjan" uygulamasının Balkanlar'daki Türk toplumunun ihtiyaçları ve demografik gerçekliği dikkate alınarak daha kapsayıcı ve sürdürülebilir bir şekilde yeniden düzenlenmesi önemli bir beklenti olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte, yukarıda da ifade edildiği üzere YTB tarafından verilen desteğin yalnızca burs imkanıyla sınırlı kalmaması gerekmektedir. Bu desteğin staj, mentorluk ve kariyer gelişimi programlarıyla entegre edilmesi, öğrencilerin eğitim sonrası mesleki hayata daha güçlü bir şekilde hazırlanmalarına katkı sağlayacaktır. Bu tür bütüncül destek mekanizmaları, gençlerin

yalnızca akademik başarısını değil aynı zamanda kurumsal ve profesyonel kapasitesini de güçlendirecektir.

Mezunların belirli bir süre Türkiye'de kalarak mesleki tecrübe edinmelerine imkan verecek özel programlar, nitelikli insan kaynağının yetişmesine ve uzun vadede Balkanlar'daki Türk toplumunun kurumsal kapasitesinin güçlenmesine önemli katkı sağlayacaktır.

5. Ekonomik Güç

Balkanlar'da Türk toplumunun varlığını koruyabilmesi, yalnızca kültürel ve sosyal alanlarda değil aynı zamanda ekonomik alanda da güçlü bir konuma sahip olmasına bağlıdır. Ekonomik bağımsızlık ve refah, bir toplumun kimliğini, dilini ve toplumsal varlığını koruyabilmesinin en temel dayanaklarından biridir. Bu bağlamda temel hedef, geçici destek mekanizmalarından ziyade, bireylerin kendi ekonomik kapasitelerini geliştirebilecekleri

sürdürülebilir imkanların oluşturulmasıdır. Esas olan, bağımlılık üreten yardım modelleri değil üretim ve kapasite geliştirmeye dayalı kalkınma yaklaşımlarıdır.

Türkiye ile Balkanlar'daki Türk toplumu arasında mevcut olan ekonomik, ticari ve kurumsal ilişkiler, bu hedefin gerçekleştirilmesi açısından önemli bir avantaj sunmaktadır. Kosova'da faaliyet gösteren kamu kurumları,

meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle kurulacak güçlü iş birlikleri aracılığıyla bu ülkedeki Türk toplumunun ekonomik kapasitesi ve refah düzeyi önemli ölçüde artırılabilir.

Bu kapsamda, Kosova'da faaliyet gösteren Türk işletmelerinin Türk toplumuna mensup bireylerin istihdamına öncelik vermesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle yeni kurulan şirketlerin, toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket ederek gençlerin istihdamını desteklemesi, uzun vadede Kosova Türk toplumunun ekonomik dayanıklılığını güçlendirecektir. Gençlerin iş gücü piyasasına entegrasyonu, yalnızca bireysel refahı değil aynı zamanda toplumsal sürdürülebilirliği de doğrudan etkilemektedir.

Ayrıca Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), YTB ve Kosova

Türk Ticaret Odası (KTTO) gibi kurumlar tarafından verilen teşvik, eğitim ve destek mekanizmalarından daha etkin ve stratejik bir şekilde yararlanılması gerekmektedir. Bu kurumların sunduğu imkanların girişimcilik, mesleki gelişim ve istihdam odaklı projelerle daha görünür ve erişilebilir hale getirilmesi önemlidir.

Türk yatırımcıların Balkanlar'daki yatırımlarını artırmaları ve bu yatırımlar kapsamında yerel Türk toplumuna mensup bireylerin istihdamına öncelik vermeleri, ekonomik güçlenme sürecinin önemli bir parçasıdır. Neticede Türk şirketlerinin bölgedeki varlığı yalnızca ekonomik değer üretmekle kalmayacak; aynı zamanda toplumsal istikrarın, kurumsal kapasitenin ve ortak gelecek perspektifinin güçlenmesine de katkı sağlayacaktır.

6. Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Sosyal Güvence Mekanizmalarının Güçlendirilmesi

Balkanlar'da özellikle de Kosova'da yaşayan Türk toplumunun karşı karşıya olduğu en önemli yapısal sorunlardan biri, nitelikli sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal güvence imkanlarının sınırlı olmasıdır. Bu durum, özellikle yaşlı nüfus, kronik hastalar ve ekonomik açıdan dezavantajlı bireyler için ciddi bir kırılganlık alanı oluşturmaktadır.

Kosova Türk toplumunun en önemli beklentilerinden biri, Türkiye'deki sağlık, sosyal güvenlik ve diğer kamusal hizmetlerden daha etkin şekilde yararlanabilmelerine imkan sağlanmasıdır. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti tarafından sunulan sağlık hizmetlerinden özellikle soydaş topluluklara

yönelik özel düzenlemeler ve kolaylaştırıcı mekanizmalar aracılığıyla yararlanma imkanlarının genişletilmesi önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de tedavi imkanlarına erişimi kolaylaştıracak özel programlar, sevk mekanizmaları ve kurumsal iş birliği modellerinin geliştirilmesi, Balkanlar'daki Türk toplumunun sağlık alanındaki kırılganlığının azaltılmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Sağlık alanında geliştirilecek bu tür destekleyici politikalar, bireysel refahı artırmakla kalmayacak; aynı zamanda toplumun genel dayanıklılığını, güven duygusunu ve geleceğe yönelik aidiyet bağlarını da güçlendirecektir.

7. Siyasi ve Toplumsal Entegrasyonun Güçlendirilmesi

Kosova ve Kuzey Makedonya'da yaşayan Türk toplumunun karşı karşıya olduğu en önemli yapısal sorunlardan biri de kamusal hayata tam ve etkin katılım ile siyasi ve kurumsal temsiliyet konusundaki yetersizliklerdir. Hukuki ve anayasal düzeyde güvence altına alınmış haklara rağmen uygulamada Türk toplumunun kamusal sistem içerisinde yeterince temsil edilmediği ve kurumsal mekanizmalara katılımının sınırlı kaldığı görülmektedir.

Bu durum, Türk toplumunun yalnızca siyasi temsiliyet açısından değil aynı zamanda kamu

kurumlarında istihdam, karar alma süreçlerine katılım ve toplumsal entegrasyon açısından da önemli dezavantajlar yaşamasına neden olmaktadır. Örneğin Kosova Cumhuriyeti Anayasası ve ilgili yasal düzenlemeler, Türk toplumu da dahil tüm topluluklara orantılı ve adil temsiliyet hakkını açık şekilde tanımaktadır. Bu anayasal güvencelerin uygulamada etkin biçimde hayata geçirilmesi, toplumsal eşitlik ve kurumsal adalet açısından hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda kamu kurumlarında nitelikli Türk gençlerinin istihdam edilmesi teşvik edilmeli; hükümet kurma ve kamu atamaları

süreçlerinde hakça temsiliyet ilkesi somut ve ölçülebilir bir politika önceliği haline getirilmelidir.

Türk toplumu için hukuki hakların etkin şekilde kullanılabilmesi ve kurumsal mekanizmalara erişimin güçlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Zira ulusal ve uluslararası hukuk mekanizmalarına başvuru kapasitesinin sınırlı olması, hak ihlallerine karşı etkili mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Özellikle anayasa mahkemeleri, ulusal yargı organları ve uluslararası hukuk mekanizmaları nezdinde daha aktif bir başvuru ve hak arama kültürünün geliştirilmesi gerekmektedir.

Toplumsal entegrasyonun güçlendirilmesi açısından Türk toplumunun yaşadıkları ülkelerin resmi dillerine hakimiyetlerinin artırılması da kritik bir faktördür. Arnavutça, Makedonca ve Sırpça gibi yerel dillerin bu ülkelerdeki Türk toplumu tarafından yeterli düzeyde bilinmemesi, özellikle kamu istihdamı, eğitim ve kurumsal katılım süreçlerinde önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle Türk toplumuna yönelik yerel dil eğitim programlarının yaygınlaştırılması, gençlerin ve öğrencilerin çok

dilli bir eğitim ortamında yetişmelerinin teşvik edilmesi ve toplumlar arası sosyal etkileşimin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım hem bireysel fırsat eşitliğini artıracak hem de toplumsal entegrasyonu güçlendirecektir.

Türk toplumunun siyasi katılım düzeyinin artırılması, toplumun kurumsal temsiline güçlendirilmesi açısından önemli bir ihtiyaçtır. Bu kapsamda, halk toplantıları, istişare platformları ve katılımcı mekanizmaların yaygınlaştırılması; gençlerin, kadınların ve farklı meslek gruplarına mensup bireylerin siyasi süreçlere daha aktif katılımını teşvik edecek eğitim ve farkındalık programlarının düzenlenmesi gerekmektedir.

Türk toplumunun kurumsal ve siyasi kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla Türkiye ile Balkanlar'daki Türk toplumu arasında daha etkin, sürdürülebilir ve kurumsallaşmış iletişim ve iş birliği mekanizmalarının geliştirilmesi de ayrıca önemlidir. Bu kapsamda oluşturulacak koordinasyon mekanizmaları, eğitim, hukuk, kamu yönetimi ve sivil toplum alanlarında kapasite geliştirme süreçlerine büyük katkı sağlayacaktır.

8. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı

Balkanlar'da Türk toplumunun varlığını sürdürülebilir şekilde koruyabilmesi açısından en önemli konulardan biri, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına erişim imkanlarının güçlendirilmesidir. Vatandaşlık meselesi, yalnızca hukuki bir statü değil aynı zamanda kimliğin korunması, toplumsal güvenliğin sağlanması ve gelecek nesillerin aidiyet duygusunun güçlendirilmesi açısından stratejik bir güvence mekanizması olarak görülmektedir. Son yıllarda dile getirilen temel kaygılardan biri, vatandaşlık imkanlarının genişletilmesinin göçü teşvik edeceği yönündeki değerlendirmelerdir. Ancak sahadaki veriler ve gözlemler, bu kaygının sınırlı bir karşılığı olduğunu göstermektedir. Özellikle genç nüfusun göç tercihinde Türkiye'den ziyade Avrupa ülkelerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının esas olarak bir göç aracı değil aksine kimliğin korunmasına katkı sağlayan bir güvence unsuru olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Kosova ve Kuzey Makedonya'da yaşayan Türk toplumu açısından vatandaşlık, bir göç meselesinden ziyade, bir varlık ve kimlik meselesi olarak görülmektedir. Bölgedeki demografik yapı, sosyal etkileşim ve kültürel bütünleşme süreçleri dikkate alındığında, Türk toplumunun kendi kimliğini ve kültürel varlığını koruyabilmesi için güçlü hukuki ve kurumsal güvencelere ihtiyaç duyduğu açıktır.

Öte yandan çifte vatandaşlık, yalnızca bireysel bir kazanım değil aynı zamanda Türkiye açısından da stratejik avantaj sağlayabilecek bir unsurdur. Kosova ve Kuzey Makedonya'nın Avrupa-Atlantik kurumlarıyla

bütünleşme süreçleri dikkate alındığında, bu ülkelerde yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti ile güçlü bağlarını sürdüren Türk toplumunun buralardaki varlığı, Türkiye ile Avrupa kurumları arasında doğal bir köprü işlevi görecektir. Bu durum, uzun vadede Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası düzeydeki sosyal, kültürel ve diplomatik etkileşim kapasitesine olumlu katkılar sağlayacaktır.

Bu kapsamda, son dönemde istisnai vatandaşlık ve uzun süreli ikamet konularında yapılan kolaylaştırıcı düzenlemeler önemli olmakla birlikte, Balkanlar'daki Türk toplumuna yönelik daha sistematik ve kapsayıcı bir hukuki çerçevenin oluşturulması önem arz etmektedir. Özellikle soydaş topluluklara yönelik "Mavi Kart" benzeri özel statü modelleri, kolaylaştırılmış vatandaşlık süreçleri veya mevcut uygulamalara benzer uzun süreli hukuki güvence mekanizmalarının geliştirilmesi, bölgedeki Türk toplumunun aidiyet duygusunu ve kurumsal güvenliğini güçlendirecektir.

9. Balkan Türk Toplumunun Türkiye'deki Temsil ve Lobi Kapasitesinin Güçlendirilmesi

Türkiye, Balkan Türkleri için yalnızca tarihsel bir anavatan değil aynı zamanda kültürel, siyasi ve kurumsal destek açısından vazgeçilmez bir referans noktasıdır. Ancak bu ilişkinin daha sürdürülebilir ve etkili bir zemine oturtulabilmesi için Balkan Türk toplumunun Türkiye'deki temsil ve lobi kapasitesinin daha kurumsal ve etkin bir şekilde güçlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda Türkiye'deki Balkan kökenli topluluklar, sivil toplum kuruluşları, akademik çevreler ve meslek örgütleri aracılığıyla daha güçlü bir temsil ve koordinasyon mekanizmasının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Güçlü ve kurumsallaşmış bir lobi yapısı, Balkan Türk toplumunun ihtiyaçlarının, beklentilerinin ve önceliklerinin Türkiye'deki karar alma süreçlerine daha etkin şekilde yansıtılmasına katkı sağlayacaktır.

Öte yandan Türkiye'nin Balkanlar'a yönelik politikalarının belirlenmesi ve uygulanması süreçlerinde, yerel Türk toplumunun ihtiyaçlarının, önceliklerinin ve sahadaki gerçekliklerin daha sistematik biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda, yerel

aktörlerle düzenli istişare mekanizmalarının oluşturulması ve politika geliştirme süreçlerinde saha temelli geri bildirimlerin kurumsal düzeyde değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca Türkiye merkezli kamu kurumlarının, kültür merkezlerinin ve ilgili kuruluşların Balkanlar'daki temsilciliklerinde, mümkün olduğunca yerel Türk toplumuna mensup, bölgeyi yakından tanıyan ve toplumsal dinamiklere hakim nitelikli insan kaynağının görevlendirilmesi teşvik edilmelidir. Bu sayede hem kurumların sahadaki etkinliği güçlenecek hem de yerel toplumla kurumsal yapılar arasındaki bağlar sağlamlaşacaktır.

Bununla birlikte Türkiye'deki karar alma aşamalarında ve bürokratik süreçlerde, Balkan Türk toplumuna yönelik politikalar geliştirilirken bireysel ilişkilerden ziyade kurumsal, şeffaf ve sürdürülebilir mekanizmaların esas alınması önemlidir. Uzun vadeli, veri temelli ve kapsayıcı politika yaklaşımları hem kurumsal güvenin güçlenmesine hem de Balkan Türk toplumunun Türkiye ile olan ilişkilerinin daha sağlam bir zemine oturmasına katkı sağlayacaktır.

10. Beyin Göçünün Tersine Çevrilmesi ve Nitelikli İnsan Kaynağının Geri Kazanılması

Balkanlar'daki Türk toplumunun geleceği açısından en kritik unsurlardan biri, nitelikli insan kaynağının korunması ve yurt dışında eğitim almış gençlerin kendi toplumlarına katkı sunabilecekleri imkanların oluşturulmasıdır. Örneğin özellikle Türkiye'nin saygın üniversitelerinden mezun olan Kosova Türk'ü gençlerin, eğitimlerini tamamladıktan sonra Kosova'ya dönüşlerinin teşvik edilmesi, toplumun kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi açısından stratejik önemdedir. Özetle farklı meslek alanlarında yetişmiş nitelikli gençlerin Kosova'da kamu yönetimi, siyaset, akademi ve sivil toplum alanlarında

aktif rol almalarını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi ülkenin geleceği adına bir zorunluluktur.

Nitelikli insan kaynağının siyaset ve kamu yönetimi alanlarında daha etkin rol alabilmesi amacıyla siyasi eğitim programları, liderlik geliştirme faaliyetleri ve kurumsal kapasite artırma projeleri hayata geçirilmelidir. Ayrıca Türkiye ve bölge ülkelerindeki siyasi partiler, kamu kurumları ve ilgili kuruluşlarla iş birliği mekanizmaları geliştirilerek örgütlenme, seçim yönetimi, kamu politikası geliştirme ve siyasi iletişim alanlarında tecrübe paylaşımının sağlanması büyük önem taşımaktadır.

11. Dini Faaliyetlerin Gözden Geçirilmesi

2013 yılından bu yana Kosova'dan Türkiye'ye ilahiyat eğitimi için öğrenci gönderilmemesinin uzun vadede bu alanda nitelikli insan kaynağı eksikliğine yol açabileceği değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra dini faaliyetlerin planlı, şeffaf ve koordineli bir şekilde yürütülmesinin ve Türkiye ile yerel kurumlar arasında kurumsal bir iş birliği mekanizması oluşturulmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Türkiye'de eğitim gören bazı öğrencilerin Balkan/Rumeli dini geleneğiyle uyumlu bir perspektif geliştirmekte zorlandığı, bunun da yerel dini-kültürel süreklilik açısından risk oluşturduğu belirtilmektedir.

Türkiye menşeli bazı dini yapıların faaliyetlerinin yerel hassasiyetlerle zaman zaman uyumsuzluk gösterdiği; dini hizmetle örgütsel aidiyet faaliyetleri arasındaki sınırın netleşmesi gerektiği ifade edilmektedir.

12. Kurumsal Sekretarya ve Koordinasyon Mekanizmasının Oluşturulması

Balkanlar'daki Türk toplumunun karşı karşıya olduğu yapısal sorunların etkin şekilde

ele alınabilmesi, sürdürülebilir çözümler üretilmesi ve farklı alanlarda yürütülen

çalışmaların koordinasyon içerisinde ilerleyebilmesi için kurumsallaşmış bir sekreteryaya ve koordinasyon mekanizmasının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Mevcut durumda en temel sorunlardan biri, farklı kurumlar, sivil toplum kuruluşları ve paydaşlar arasında düzenli, sistematik ve sürdürülebilir bir iletişim ve iş birliği mekanizmasının bulunmamasıdır.

Bu sekreteryaya, ilgili paydaşları düzenli olarak bir araya getiren, öncelikleri belirleyen, alınan kararların uygulanmasını takip eden ve süreçleri kurumsal hafıza içerisinde kayıt altına alan bir koordinasyon merkezi işlevi görecektir.

Sekreteryaya bünyesinde, farklı alanlara yönelik tematik çalışma gruplarının oluşturulması da önemli bir gerekliliktir. Eğitim, kültür, medya, ekonomi, siyaset ve sivil toplum gibi alanlarda uzmanlaşmış çalışma gruplarının tesis edilmesi, sorunların daha derinlikli analiz edilmesini ve çözüm odaklı politika önerilerinin geliştirilmesini mümkün kılacaktır. Bu çalışma gruplarının yılda en az iki veya üç kez düzenli olarak bir araya gelmesi ve elde edilen bulguların raporlanması, sürecin sürdürülebilirliği açısından kritik önemdedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilgili kurumlarının da bu koordinasyon mekanizmasına aktif şekilde dahil edilmesi gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, YTB, TİKA ve ilgili diğer kurumların bu süreçte yer alması, geliştirilecek politikaların daha etkin, uygulanabilir ve sürdürülebilir olmasına katkı sağlayacaktır.

Bütün bunların yanı sıra Türkiye, Kosova ve Kuzey Makedonya arasında üç ayaklı

bir koordinasyon platformu oluşturulması, bölgesel iş birliğinin güçlendirilmesi açısından stratejik önemdedir. Bu platform aracılığıyla düzenli çalıştaylar, istişare toplantıları ve tematik kamp programları organize edilerek sorunların çok paydaşlı bir yaklaşımla ele alınması ve ortak çözüm stratejilerinin geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Sekreteryaya bünyesinde ayrıca Balkanlar'daki Türk toplumunun eğitim, istihdam, kurumsal temsil, ekonomik durum ve sosyal yapısına ilişkin kapsamlı saha araştırmalarının yapılması ve bu verilerin sistematik biçimde kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda, veri temelli politika geliştirme süreçlerini desteklemek amacıyla kapsamlı bir veri tabanı oluşturulması, karar alma süreçlerinin etkinliğini ve doğruluğunu artıracaktır.

Sivil toplum kuruluşlarının kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi de bu sürecin önemli bir bileşenidir. Özellikle genç sivil toplum temsilcilerine yönelik proje geliştirme, fonlara erişim, uluslararası iş birlikleri ve kurumsal yönetim alanlarında eğitim programlarının düzenlenmesi, Balkanlar'daki Türk sivil toplumunun sürdürülebilirliğini güçlendirecektir. Avrupa Birliği fonları ve diğer uluslararası finansman mekanizmalarına erişim kapasitesinin artırılması, bu kuruluşların daha etkin projeler geliştirmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç: Geçmişin Mirası Geleceğin İnşası

Kuzey Makedonya/Kosova 1. Balkan Türk Toplumı Buluşması yalnızca sorunların tespit edildiği bir istişare zemini değil aynı zamanda somut çıktılar üretme iradesinin ortaya konulduğu bir başlangıç noktası olmuştur. Toplantıda dile getirilen hususların sürdürülebilir ve ölçülebilir sonuçlara dönüşebilmesi için çalışma gruplarının kurulması, 90 günlük eylem planlarının hazırlanması ve her grubun belirli performans göstergeleri üzerinden ilerlemesinin sağlanması önerilmiştir. Kaç kişiye ulaşıldığı, hangi alanlarda somut dönüşüm sağlandığı ve hangi hedeflerin tutturulduğu gibi ölçülebilir kriterler, bundan sonraki sürecin temel referansı olacaktır.

Balkan Türk toplumu, yalnızca geçmişin mirasçısı değil aynı zamanda bu coğrafyanın geleceğinin kurucu unsurlarından biridir. Tarihi hafızayı korumak kadar, değişen dünyayı doğru okuyarak geleceği inşa etmek de stratejik bir sorumluluktur. Bu bağlamda özellikle genç kuşakların değişen beklenti ve önceliklerinin göz önünde bulundurulması; ekonomik gerçeklikler göz ardı edilmeden eğitim, kültür, sanat ve sosyal faaliyetlerin daha cazip, erişilebilir ve sürdürülebilir hale getirilmesi gerekmektedir.

Bu süreçte yerel kurum ve kuruluşların görüş ve taleplerinin dikkate alınması da hayati önemdedir. Yereli dışlayan değil yerel aktörleri merkeze alan bir yaklaşım, projelerin etkinliğini ve toplumsal karşılığını artıracaktır.

Türkiye’de eğitim almış mezunların istihdamına yönelik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi de insan kaynağının korunması açısından stratejik bir gerekliliktir.

Bütün bu başlıkların üzerinde, en temel ihtiyaç olarak toplumsal barış ve birlik duygusu öne çıkmaktadır. Balkan Türk toplumunun ferdi yaklaşımlardan ziyade ortak akıl ve kolektif hareket kabiliyeti geliştirmesi, geleceğe yönelik tüm hedeflerin ön şartıdır. Zira “ben” merkezli yaklaşımdan “biz” bilincine geçiş sağlanmadan kalıcı başarı mümkün değildir.

Bu toplantının bir dönüm noktası olarak değerlendirilmesi, belirlenen hedeflerin düzenli takip edilmesi ve birlik ruhunun kurumsal bir zemine taşınması halinde, Balkan Türk toplumunun hem kimliğini koruyan hem de bulunduğu coğrafyanın geleceğinde etkin rol oynayan güçlü bir aktör haline geleceğine olan inanç tamdır.

KUZEY MAKEDONYA • KOSOVA

1. BALKAN TÜRK TOPLUMU BULUŞMASI

ÜSKÜP 2025

Türkiye'den Katılanlar

PROF. DR. Mustafa Şentop	TBMM 29.Başkanı
Osman Atalay	İHH Mütevelli Heyet Üyesi
Av. Yaşar Baş	Avukat, Hukukçular Birliği Vakfı Genel Başkanı
Mariglen Shehi	İHH Avrupa Amerika Koordinatörü
Burak Yılmaz	İHH Avrupa Amerika Masası

Kuzey Makedonya'dan Katılanlar

Dr. Beycan İlyas	TDP K. Makedonya Meclis Milletvekili
Enver Hüseyin	Doğu Makedonya Yörük Türkleri Derneği
Erdoğan Saraç	TMBH Genel Başkanı
Halil Abdullah	Üsküp Yeni Yol Derneği Başkanı (Makedonya Atatürkçüler Derneği Başkanı)
Hüsrev Emin	Köprü Derneği Başkanı
İsmail Yahoski	K. Makedonya Meclis Milletvekili
Leyla Emin	Edebiyatçı, Yazar
Mehmet Arif	MATÜSİTEB Başkan Yardımcısı
Mürteza Sulooca	Yeni Balkan Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. Numan Aruç	Akademisyen
Prof. Dr. Osman Emin	Kiril ve Metodiy Üniv. Türkoloji Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Süleyman Baki	Kalkandelen Devlet Üniv. Şarkiyat Bölüm Başkanı
Salih Murat	K. Makedonya Cumhuriyeti Milletvekili
Sevba Abdullah	Fettah Efendi Derneği
Seyyid Emin	TIMEBALKAN Genel Yayın Yönetmeni

Suna Kerim	MRT Radyosu Türkçe Yayınlar Sorumlusu
Şükriye Kahya	Kalkandelen Alaca Derneği Başkanı
Yaşar Süleyman	Hamdiye Dernek Başkanı
Zerrin Abaz	İstanbul Eski Başkonsolosu
Sevan Nureddin	TDP Genel Başkan Yrd.

Kosova'dan Katılanlar

Abdülhadi Krasniç	Mamuşa Belediye Başkanı
Akif Koro	Öğretmenler Derneği Başkanı
Ayhan Demirkıran	İş İnsanı
Buyar Morina	STK Kosova Türkleri İnsani Yardım
Cengiz Çeşko	KDTP Yönetim Kurulu Üyesi
Enis Kervan	Kosova Meclisi Milletvekili
Ertan Simitçi	YTHP Başkanı
Fevzi Kera	Çeşme Derneği Başkanı
Fidan Brina Jilta	KDTP Kosova Meclisi Milletvekili
Fikret Morina	Halk Hareketi Başkanı
Fikrim Damka	KDTP Başkanı
Furkan Bütüç	KDTP Yönetim Kurulu Üyesi
Furkan Ergüler	KDTP Yönetim Kurulu Üyesi
Lütfi Balık	Din Görevlisi
Ömer Agalar	Gerçek Derneği Başkanı
Raif Virmişa	Yazar, Şair, Gazeteci
Semih Bilurdagi	Kosova TÜMED Başkanı
Sevil Kazaz	Prizren Belediye Meclis Üyesi
Tahir Luma	Dernekler Federasyonu Başkanı
Sevilay İgci	KDTP Yönetim Kurulu Üyesi
Onur Canhas	Kültür Bakanı Türk Danışmanı
Berat Macun	KDTP Danışmanı

BALKANS

Balkan Çalışmaları Merkezi
Center for Balkan Studies